

Micha Hamel

Het artistiek perspectief in het wetenschappelijk discours

Kunst is het domein van de vrijheid, en het kunstenaarschap is een werkpraktijk die autonome, autolegitimerende en immanente noties en waarden in zich draagt. De kunstenaar maakt mogelijke werelden, perspectieven en identiteiten expressief. Het maken of uitvoeren van kunst en kunstwerken geschiedt op grond van de fantasie, van de stroom van impulsen in het innerlijk landschap van de mens. De kunstenaar produceert zodoende – middels zijn ambacht – een psychische verbinding tussen inhoud en betekenis, die in precies deze zelfde configuratie wordt veruiterlijkt. Een essentieel gegeven hierin is, dat de mens zichzelf niet kent, en derhalve niet volledig bij machte is om zichzelf te besturen en te begrijpen, zodat hij wordt uitgenodigd en gedwongen zijn hele leven te blijven zoeken wie hij is, en de wereld om hem heen vorm te geven, te bevragen en te ontcijferen.

Open voor paradox en tegenstrijdigheid

Het toelaten van een artistiek perspectief binnen een wetenschappelijk discours, of beter gezegd: het organiseren van een samenwerking tussen kunst en wetenschap, betekent dat er gewerkt moet worden met onbekende en instabiele grootheden, die onbekend en instabiel zullen blijven. De hoofdtrek van het werken in en met meerdere disciplines en wereldbeelden, is dat deze nooit tot elkaar te reduceren zijn, de samenwerking komt daarmee open te staan voor paradox en tegenstrijdigheid. Omdat 'het artistieke' een uiteenzetting met zijnsbetekenissen is, leidt het omgaan met deze grootheden niet tot oplossingen, maar vaak tot voorlopige uitspraken, uitgestelde betekenissen en onopgeloste vragen. Dat kunst de aspiratie heeft de visie op de wereld te kantelen of te modificeren, is de gewelddadige

puls die nooit weggedacht kan worden wanneer men binnen of met het domein van de kunst werkt. Om hiermee goed te kunnen werken is het soms nodig om een dergelijke samenwerking te denken als een relevante bijdrage aan – of een voorlopig antwoord binnen – een *field of problematics*, eerder dan als een probleem dat middels een stapsgewijze benadering van een oplossing kan worden voorzien. Dat het integreren van kunst en wetenschap zowel op methodologisch niveau, als qua opzet en uitkomst, op spanning kan komen te staan met de wetenschappelijk adagia van nauwkeurigheid, herhaalbaarheid en transparantie, is evident. Een exploratieve en heuristische manier van denken en handelen zal waarschijnlijk eerder een van de kenmerken van een dergelijke samenwerking zijn. Idealiter ontstaat er door het invoegen en verstrengelen van diverse kennissoorten en ervaringsbronnen een opwaartse spiraal, uitmondend in kennis die niet op een andere manier verkregen kon worden.

Want: hybride samenwerkingen leveren natuurlijk hybride producten en/of hybride kennis op.

De plaats van het zélf doen

Niet kennisproductie, niet kennisconstructie, maar kenniscreatie is de juiste benaming voor een samenwerking tussen kunst en wetenschap: objectieve kennis die is verrijkt met subjectieve factoren, zoals meningen, apodictische (niet volledig onderbouwde) bewijsvoering, immanente waarden en hypothesen ex nihilo. Deze instabiele en moeilijk meetbare ingrediënten verduisteren wellicht de zuiverheid van het wetenschappelijk discours. Toch zij hier gezegd dat het fundament van de wetenschap – de nieuwsgierigheid – dezelfde, in alle betekenissen van het woord fantastische trekken heeft, en laten wij niet vergeten dat ontdekkingen soms het resultaat zijn van toeval, de emancipatie van bijzaken, en het eigenwijs doorwroeten van een gebied dat iedereen links liet liggen. Wat uiteindelijk telt is de soliditeit, – en dat is meer dan enkel geloofwaardigheid – de stevigheid van het resultaat.

Maar laten we toch nog een keer de inbreng van de kunst niet domesticeren. Want soms is het subjectieve ook een dimensie waarin alle waarden wegglijpen, waar het particuliere vaak de scepter zwaait, en waar kluwen van meningen, visies, belangen en andere begoochelingen een consistent en transparant handelen aan het zicht ont-

Zet de volgende stap in jouw carrière!

Voor mensen met ambitie in de culturele sector

Waarom deze opleiding?

- Enige geaccrediteerde Master ondernemen in cultuur
- Deeltijdopleiding voor professionals
- Ook per module te volgen
- Side-events in het buitenland
- Ruime mogelijkheden voor financiering

Aan leidinggevendenden worden meer en andere eisen gesteld dan tot heden gebruikelijk is. Zakelijke, culturele en maatschappelijke kennis is een vereiste. De MBA Cultuur, Erfgoed en Burgerschap biedt de enige hierop toegesneden academische opleiding.

„Culturele inhoud, managerial uitdagingen en fundamentele verdiepingsslag op zelfkennis op maat aangeboden; ik had deze studie graag eerder in mijn loopbaan willen volgen!”

Paul du Crocq - (bijna) master MBA

Bestel nu gratis de brochure:
bit.ly/MBACULTUUR

trekken. Artistiek handelen is geen ‘manier of volgorde van handelen’ maar een benadering – een toenadering, toe-eigening – van de onkenbare componenten in de wereld, om deze te leren kennen en te mobiliseren in een proces van betekenisstroom en expressie. Een lastige zaak blijft dat anarchie en disruptie fundamentele methoden en processen zijn binnen het domein van de kunst, en dat het toelaten van kunst in wetenschapsomgevingen daardoor automatisch betekent dat daar een dimensie van onzekerheid en gevaar aan wordt toegevoegd. Bovendien is het concept van het falen, en dat op grootse wijze (en misschien wel expres) doen, dan wel de veelheid van dwalingen genieten, een grondtrek van de reis langs onzekerheden die de kunstpraktijk haar waarde geeft, hetgeen op spanning staat met het helder en stapsgewijs volvoeren van een proces – of het nou een designproces of een wetenschappelijk onderzoek is – dat in fundamentele zin op lukken is ingericht.

Voorts is de kunst de plaats van het zélf doen – en vaak ook nog enkel ten behoeve van zichzelf

– waarbij woeste processen als stelen, saboteren, aanrommelen, improviseren en handelen-zonder-na-te-denken schering en inslag zijn. Kunst poogt zich in verbinding te stellen met het universele, autonome, en unieke, en wel met aspiraties die het stoffelijke of zelfs het menselijke ontstijgen, en dit laatste bedoel ik niet in religieuze zin, maar eerder als een kijken-achter-het-menselijke, waar wij onszelf, zoals zonet gezegd, niet meer kunnen kennen. De kunst kiest daar alle mogelijke routes naartoe. ●

Micha Hamel is lector Performance Practice aan de Hogeschool Codarts, componist, dichter en onderzoeker, en lid van de Akademie van Kunsten van de KNAW.
Fotografie: Janita Sassen